

Список бібліографічних посилань

1. Алексеев С. В. Спортивное право России. М. : Юнити, 2005. 669 с.
2. Апаров А. М. Спортивне право України. Київ : Істина, 2012. 518 с.
3. Бордюгова А. Формування спортивного права як галузі тільки починається. *Юридична газета*. 2016. № 37 (535). С. 42.
4. Кузнецов И. С. Спортивное право России как отрасль российского законодательства. *Спорт: экономика, право, управление*. 2004. № 4. С. 250.
5. Сердюков А. В. Спортивное право как комплексная отрасль законодательства : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. М., 2010. 26 с.
6. Красавчиков О. А. Советская наука гражданского права (понятие, предмет, состав и система). Свердловск, 1961. 379 с. (Ученые труды Свердловского юрид. ин-та ; Т. 6).
7. Суханов Е. А. Гражданское право : в 2 т. Т. 1. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Бек, 1998. 816 с.
8. Тонков Е. Е., Синенко В. С. Комплексные отрасли права: плодотворная идея или отказ от формальной определенности в правовой науке? *Вестник Воронежского государственного университета. Серия: «Право»*. 2016. № 2 (25). С. 53–75.

Одержано 16.03.2018

УДК 347.44

Юрій Іванович Чалий,

доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3641-0760>

МЕЖИ ПРИВАТНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ

1. Відносини освітньої сфери піддавалися юридичній оцінці представниками різних наукових спеціальностей. При цьому спостерігається цікава тенденція: висновки щодо юридичної кваліфікації даних відносин прямо залежать від того, до якої наукової спеціальності належить автор подібних висновків. «Цивілісти» вважають за необхідне розповсюдити на такі відносини режим цивільного (приватного) права, «господарники» – господарського права, «адміністративісти», відповідно, – адміністративного права тощо. Виокремлено стоїть позиція тих, хто обґрунтовує існування освітнього права як самостійної або комплексної галузі права, якій притаманні одночасно приватно-та публічно-правові ознаки впорядкування суспільних відносин. Виразниками останньої позиції найчастіше є представники загальної теорії права.

2. Відносини освітньої сфери є надто складними аби їх можна було охопити правовим регулюванням однієї галузі права. У цій суспільній сфері співіснують методи як приватноправового, так і публічно-правового характеру. Щільність прояву цих двох правових режимів може породжувати враження (саме – враження!) функціонування, так званої, комплексної галузі права. За нашим переконанням, від комплексного прояву в освітній сфері норм цивільного, адміністративного права чи іншої правової галузі не може утворюватися якісно нова («комплексна») галузь права. Такі різні за своєю правовою природою норми залишаються бути відповідно приналежними до відомих, можна сказати, класичних галузей права. Ми дотримуємося позиції про принципову неможливість існування

комплексних галузей права. Комплексними є лише галузі законодавства. Освітнє законодавство яскравий приклад «комплексності» законодавства.

3. Вирішення проблеми адекватного правового регулювання відносин освітньої сфери слід шукати, перш за все, у визначенні меж прояву в цій сфері приватного та публічного права як таких. Тобто, використовуючи відомі критерії – предмет, метод правового регулювання, а також вид інтересу, що підлягає правовій охороні – необхідно визначити, які соціальні зв'язки освітньої сфери мають підлягати (підлягають) приватноправовому, а які публічно-правовому нормативному впливу. Отже, вирішувати означену проблему необхідно в площині пошуку відповідних важелів правового регулювання для тих чи інших суспільних відносин освітньої сфери, а не шляхом штучного створення нових («комплексних») галузей права.

4. Категорія «інтерес» з часів римського права класичної доби виступає критерієм встановлення для тих чи інших суспільних відносин режиму приватного або ж публічного права. Складність застосування цього критерію щодо соціальних зв'язків освітньої сфери полягає в тому, що тут щільно сходяться інтереси окремих осіб та суспільства в цілому. Особа, як носій приватного інтересу, прагне здобути освіту аби набути певних своїх світоглядних та (або) професійних якостей. У той же час, суспільство зацікавлене в підвищенні грамотності населення та в отриманні професіоналів належної кваліфікації. Отже, рушійними силами, що породжують освітній процес у широкому значенні, є обидва види інтересів: приватний та публічний. Це неминуче тягне за собою одночасний прояв у розглядуваних тут відносинах однойменних правових режимів, тобто – приватного та публічного.

5. Публічно-правовому впорядкуванню мають підлягати (підлягають) відносини щодо: визначення стратегічних цілей здійснення освітньої діяльності в країні; прогнозування потреб суспільства в професіоналах певного напрямку, певного рівня компетенції та певної кількості; створення системи державних і комунальних навчальних закладів; створення навчальних закладів як юридичних осіб, у тому числі й приватних; ліцензування та акредитації освітньої діяльності; контролю за використанням суб'єктами освітньої діяльності публічних фінансів; сертифікації освіти тощо.

6. Здобувачем освіти завжди є людина. Участь людей у відносинах зі здобуття освіти є прикладом участі фізичних осіб у приватноправових відносинах.

Здобувачі освіти, прямо чи через своїх законних представників, вільно вступають в освітні правовідносини. Вони юридично не підвладні закладам освіти та характеризуються майновою самостійністю. Сам процес надання-здобуття освіти є різновидом надання послуги – освітньої послуги, що вказує на приналежність подібних відносин до приватного права не тільки за методом, але й за предметною ознакою. Академічна свобода, свобода вибору видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності, як принципи, закріплені в новому Законі України «Про освіту», вказують на диспозитивність правового регулювання відносин з надання-здобуття освіти. Доречно відзначити, що однією з контекстуальних особливостей згаданого Закону є подальше розширення ініціативності учасників освітнього процесу та формальне закріплення їх юридичної рівності, свободи волевиявлення. Це знаходить своє відображення в інших, окрім названих вище, принципах: людиноцентризм; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками; різноманітність освіти; фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом тощо. Зміст вказаних принципів повною мірою відповідає «духу» приватного права.

Отже, освітні відносини у вузькому розумінні, тобто як безпосередній зв'язок навчальний заклад – здобувач освіти (власне освітні відносини), не тільки можуть, але й мають регулюватися приватним правом. Беззаперечно, до предмету приватного права належать відносини з самоосвіти та відносини, де освіта здобувається на договірній основі з репетиторами, тренерами чи іншими педагогами, які здійснюють неформальну освітню діяльність.

7. Попри наявність в Україні вагомого наукового здобутку щодо розробки приватно-правових форм регулювання освітніх відносин, наразі спостерігається ігнорування цього матеріалу законодавцем. ЦК України містить у собі тільки загальні положення про надання послуг як таких, без урахування особливостей надання саме освітніх послуг. У спеціальних актах освітнього законодавства також не знайти нормативної деталізації впорядкування даних відносин, що породжує прогалинність «писаного права» освітньої сфери. Вирішення цієї проблеми немалою мірою залежить від активності представників юридичного корпусу, зокрема – від цивілістів.

Одержано 11.04.2018

УДК 347.1

Олександр Романович Шишка,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1396-0508>

ОБ'ЄКТОЗДАТНІСТЬ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ

Актуальність тематики зумовлена вирішенням питання нормотворчого сприйняття категорії «особистих немайнових прав фізичної особи». Проблематика спричинена догматичними установами про неможливість залучення до цивільного обороту не лише особистих немайнових благ, але і самих прав на такі блага. Це стосується і питання їх невідчужуваності та непередаваності. В правозастосовній практиці як правило положення ст. 178 та ст. 269 ЦК України розуміються з врахуванням вказаних вище догматичних постулатів. Це стосується і переважної більшості наукової літератури. Проте детальний аналіз ЦК України, а саме окремі його положення, вказує на протилежне. Зокрема, у певних випадках встановлених законом особисті немайнові блага, як і особисті немайнові права на ці блага допускаються до цивільного обороту. Все це вказує на те, що: або має місце неправильне сприйняття концепту ЦК України; або існує суперечність певних норм ЦК України з огляду на різноконцептуальність правового підходу до благ та прав, які названі як «особисті немайнові».

На сьогоднішнє питання про відчужуваність як і про допуск до благ, що має особистий немайновий характер стосуються певної сфери інтелектуальної та творчої діяльності¹,

¹ Цьому є підтвердження ч. 4 ст. 423 ЦК України в якій визначено, що у випадках встановлених законом особисті немайнові права інтелектуальної власності можуть відчужуватися